

O'ZBEKISTONDA INSON HUQUQLARI VA MILLIY QONUNCHILIKNI TAKOMILLASHTIRISH

Jumayev Firdavs Bekzod o'g'li

Samarqand viloyat yuridik texnikumi talabasi

Telefon: +998 (33) 321-31-02

E-mail: cloudaccauntsamsung@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasidagi inson huquqlari himoyasi va milliy qonunchilikdagi islohotlar ko'rib chiqiladi. Maqolada mamlakat mustaqillikka erishganidan keyin amalga oshirilgan huquqiy islohotlar va inson huquqlarini ta'minlashga qaratilgan qonunlar tahlil qilinadi. O'zbekiston Konstitutsiyasida kafolatlangan fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklari, jumladan, hayot, shaxsiy xavfsizlik, so'z erkinligi, ta'lim olish va sog'liqni saqlash huquqlari bilan birga, davlat tomonidan ularni himoya qilish mas'uliyati ham ko'rsatilgan. Shuningdek, O'zbekistonning xalqaro tashkilotlar bilan hamkorligi, jumladan, Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT), Xalqaro Mehnat Tashkiloti (XMT) va boshqa global tashkilotlar bilan bo'lgan kelishuvlar asosida amalga oshirilgan islohotlar haqida ham so'z yuritiladi. Maqolada, shuningdek, sud tizimi va uning islohoti, sud mustaqilligini ta'minlash, shaffof sud jarayonlari va fuqarolar huquqlarini himoya qilishdagi rolga ham alohida e'tibor qaratiladi.

Kalit so'zlar: Inson huquqlari, milliy qonunchilik, Konstitutsiya kafolatlari, sud islohotlari, xalqaro kelishuvlar, mehnat huquqlari, gender tenglik, bolalar mehnati.

Kirish. Inson huquqlari – bu har bir inson tug'ilishidan boshlab ega bo'ladigan muhim huquq va erkinliklardir. Ularni himoya qilish va ta'minlash har bir demokratik jamiyatning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. O'zbekiston mustaqillikka erishganidan keyin inson huquqlarini himoya qilish va ularga rioya qilish yo'lida sezilarli natijalarga erishdi. Bu jarayonning asosiy maqsadi fuqarolar huquqlarini himoya qilish, ularni amalga oshirish uchun zarur imkoniyatlarni yaratish va milliy qonunchilikni xalqaro huquq me'yorlariga moslashtirishdan iborat. 1991-yilda mustaqillikka erishgan O'zbekiston yangi huquqiy tizimni shakllantirish, sovet davridagi eski qonunlar va tizimlarni yangilash uchun bir qator islohotlarni amalga oshirdi. Shuningdek, mustaqil davlat sifatida O'zbekiston xalqaro maydonda ham inson huquqlarini ta'minlash borasida o'z zimmasidagi majburiyatlarni bajarishga kirishdi. Xususan, BMT va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda olib borilgan islohotlar ushbu sohada muhim o'rin tutdi.

1992-yilda qabul qilingan O'zbekiston Konstitutsiyasi mamlakatdagi barcha fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklarini kafolatlashda muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda. Unda fuqarolarning hayot, shaxsiy xavfsizlik, so'z erkinligi, xususiy mulkni himoya qilish kabi muhim huquqlari aniq belgilab qo'yilgan. Konstitutsiya, har bir fuqaro uchun teng huquqlarni ta'minlashga qaratilgan. Bu o'zgarishlar davlatning huquqiy tizimini yangilash va xalqaro huquq me'yorlariga moslashtirish jarayonini boshlab berdi. Shu bilan birga, milliy qonunchilikda xalqaro

huquq me'yorlariga muvofiq bo'lgan yangi qonunlar ishlab chiqilib, amaliyotga tatbiq etilmoqda. Bundan tashqari, O'zbekiston BMT, Xalqaro Mehnat Tashkiloti (XMT) kabi tashkilotlar bilan hamkorlik qilib, inson huquqlarini himoya qilishga qaratilgan qator xalqaro konvensiyalarni ratifikatsiya qildi. Ushbu xalqaro huquqiy majburiyatlar milliy qonunchilikka integratsiya qilinib, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

O'zbekiston Konstitutsiyasi mamlakatning eng muhim huquqiy hujjati bo'lib, u fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklarini kafolatlashda asosiy rol o'ynaydi. Ushbu hujjatda insonning shaxsiy erkinliklari, so'z va din erkinligi, xususiy mulkni himoya qilish huquqi, ta'lim olish va boshqa ko'plab fundamental huquqlar aniq belgilab qo'yilgan. Masalan, 13-moddaga ko'ra, "O'zbekiston Respublikasida demokratiya umuminsoniy prinsiplarga asoslanadi, ularga ko'ra inson, uning hayoti, erkinligi, sha'ni, qadr-qimmatini va boshqa ajralmas huquqlari oliy qadriyat hisoblanadi.

Demokratik huquq va erkinliklar Konstitutsiya va qonunlar bilan himoya qilinadi". Shuningdek, Barcha fuqarolar uchun teng huquqlar kafolatlangan va irqi, millati, dini yoki boshqa belgilarga ko'ra kamsitish qat'iyan man etilgan. Bu tamoyillar davlatning adolat va tenglikka asoslangan siyosatini ta'minlashga qaratilgan asosiy me'yorlardan biri sifatida xizmat qiladi.

Sud-huquq tizimi har qanday demokratik davlatning asosiy poydevorlaridan biri bo'lib, uning samaradorligi fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston mustaqillikka erishgach, sud tizimining mustaqilligi va odil sudlovning ta'minlanishi yo'lida keng ko'lamlil islohotlar amalga oshirila boshlandi:

Qiynoqlarga qarshi kurash: Sud islohotlari jarayonida qiynoqlardan foydalanishni qat'iy qat'iy taqiqlovchi qonun hujjatlari kuchaytirildi. Sud jarayonlarida inson huquqlari va erkinliklarini buzgan har qanday holatning oldini olish choralari belgilandi.

Fuqarolarning sud himoyasidan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish: Advokatura instituti mustahkamlanib, kam ta'minlangan qatlamlar uchun bepul yuridik yordam xizmatlari yo'lga qo'yildi.

O'zbekistonda sud islohotlari nafaqat sud tizimining mustahkamlanishi, balki inson huquqlarining himoya qilinishida ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu islohotlar sudlarning mustaqilligini ta'minlab, fuqarolarga adolatli va xolis sud jarayonlarini taqdim etish uchun zarur asos yaratdi. Islohotlarning izchil davom etishi O'zbekistonda odil sudlov tizimini yanada takomillashtiradi va xalqning sud tizimiga bo'lgan ishonchini yanada kuchaytiradi.

Mehnat huquqlari va fuqarolarning ijtimoiy huquqlari, ayniqsa, O'zbekistonning ijtimoiy siyosatida katta ahamiyatga ega. Mehnat qonunchiligi bo'yicha amalga oshirilgan islohotlar fuqarolarning ijtimoiy xavfsizligini ta'minlashga, mehnat sharoitlarini yaxshilashga va bolalar mehnatini kamaytirishga qaratilgan. O'zbekiston hukumati tomonidan bolalar mehnatiga qarshi kurashish, ish haqlarining to'liq va o'z vaqtida to'lanishini ta'minlashga oid chora-tadbirlar ko'rilmoqda. O'zbekistonda bu borada amalga oshirilgan islohotlar fuqarolarning mehnat faoliyatiga bo'lgan huquqlarini kafolatlash, ularning manfaatlarini himoya qilish va ijtimoiy adolatni ta'minlashga xizmat qiladi. Bu islohotlar fuqarolarning mehnat sohasidagi huquqlarini yanada kengaytirish va ularning ish sharoitlarini yaxshilashni ko'zda tutadi:

O'zbekiston bolalar mehnatini yo'q qilish bo'yicha xalqaro standartlarni joriy qildi. Xalqaro Mehnat Tashkiloti bilan hamkorlikda amalga oshirilgan chora-tadbirlar natijasida, bolalar mehnatidan foydalanishning oldini olishga qaratilgan qat'iy mexanizmlar ishlab chiqildi.

Ishchilarning xavfsizligi va sog'lig'ini ta'minlash maqsadida mehnat muhofazasi bo'yicha yangi qoidalar joriy etildi. Xodimlar uchun xavfsiz va sog'lom mehnat sharoitlarini yaratish davlat va ish beruvchilarning ustuvor vazifasi sifatida belgilangan. Ish haqlarining o'z vaqtida to'lanishi ustidan nazorat kuchaytirildi. Bundan tashqari, fuqarolarning mehnat faoliyati davomida ijtimoiy himoya kafolatlarini oshirish bo'yicha yangi tizimlar ishlab chiqilmoqda.

Xullas, Mehnat va ijtimoiy huquqlarni himoya qilish bo'yicha amalga oshirilgan keng ko'lamli islohotlar fuqarolarning farovon hayot kechirishi va jamiyatda ijtimoiy adolatning qaror topishi uchun zarur asos yaratmoqda. Ushbu islohotlarning izchil davom ettirilishi O'zbekistonda inson huquqlari sohasidagi yutuqlarni mustahkamlab, xalqning davlatga bo'lgan ishonchini kuchaytiradi.

Xulosa. O'zbekistonda inson huquqlari va milliy qonunchilikni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mustaqillik yillarida amalga oshirilgan islohotlar fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta'minlash, ularni xalqaro huquq standartlariga moslashtirish, huquqiy institutlarni mustahkamlash va sud tizimini isloh qilish borasida sezilarli yutuqlarni keltirib chiqardi. O'zbekistonda inson huquqlari va milliy qonunchilikni rivojlantirish borasida amalga oshirilgan ishlar fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta'minlashda mustahkam poydevor yaratdi. Davlatning ushbu sohadagi siyosati nafaqat milliy manfaatlarini himoya qilish, balki xalqaro maydonda O'zbekistonning ijobiy imidjini shakllantirishga xizmat qilmoqda. Kelgusida bu yo'nalishdagi islohotlar yanada chuqurlashib,

zamonaviy demokratik jamiyat talablariga mos qonunchilik va huquqiy tizimni shakllantirishga imkoniyat yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Xamidov, A. (2018). O'zbekistonda Inson Huquqlari va Konstitutsiyaviy Islohotlar. Toshkent: Toshkent Universiteti nashriyoti.
2. Birlashgan Millatlar Tashkiloti. (2017). Inson Huquqlari Umumjahon Deklaratsiyasi. Nyu-York: BMT nashriyoti.
3. Xalqaro Mehnat Tashkiloti. (2020). Xalqaro Mehnat Standartlari va O'zbekiston. Jeneva: XMT.
4. O'zbekiston Respublikasi "Sudlar va sudlarni tanlash to'g'risidagi qonun" (2017). Qonunchilik hujjatlari va islohotlar. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi.
5. Azizov, N. (2019). O'zbekistonning huquqiy tizimi: Asosiy tamoyillar va islohotlar. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Huquqiy axborot markazi.
6. Karimov, I. A. (2000). Inson huquqlari va O'zbekistonning rivojlanish yo'li. Tashkent: O'zbekiston davlat nashriyoti.

